

מרסלו חואניקו יועץ סביבתי

ציטוט מומלץ

חואניקו מ. 2022. אנחנו לא בכיוון – רבים מהמאמצים המוצעים להשגת קיימות הביוספירה פונים לכיוון הלא נכון. *אקולוגיה וסביבה* 13(1): 70–71.

שכונות עוני בווצאלה. "לפי קצב הגידול הנוכחי של אוכלוסיית העולם יהיה צורך להפחית את ההשפעה שיש לכל אדם ב-70% בעוד 30 שנה כדי להשיג קיימות"

אנחנו לא בכיוון – רבים מהמאמצים המוצעים להשגת קיימות הביוספירה פונים לכיוון הלא נכון

27 באפריל, 2022

גיליון אביב 2022 / כרך 13(1)

[נקודת מבט](#)

הביוספירה מתפוררת (disintegrating) ומדענים ופעילים סביבתיים מנסים להסב את תשומת ליבם של מקבלי ההחלטות והציבור הרחב לבעיה קיומית זו. אבל מספר מכשולים עיקריים, כמו גם שלל מכשולים משניים, מגבילים את הצלחת המאמצים. חלק מהמכשולים הללו ניכרים, אחרים קשים יותר לזיהוי. הצעד הראשון כדי להתגבר על מכשול הוא לזהות אותו בצורה הנכונה. דו"ח חדש – [Nine Obstacles to Achieve Sustainability](#) – מזהה תשעה מכשולים עיקריים להשגת קיימות [1]. המסקנה הבולטת היא שרוב המכשולים לקיימות לא נובעים מחוסר ידע, אלא מגישות שגויות, מהזנחת נושאים, מעיוותים של המציאות, מדעות קדומות, מנושאים שהם בגדר טאבו, וכן מתפיסות מוטעות. הדו"ח כולל אבחון של התפוררות הביוספירה ושל התופעות השליליות שהאנושות כבר סובלת מהן בשל התפוררות זו. תשעת המכשולים העיקריים לקיימות הביוספירה מתוארים כאן בקיצור. בדו"ח ניתן להעמיק ולקרוא על כל אחד מהמכשולים ולמצוא קישורים למקורות [1].

מכשול 1 – המסר שאי-קיימות היא אפשרות עתידית

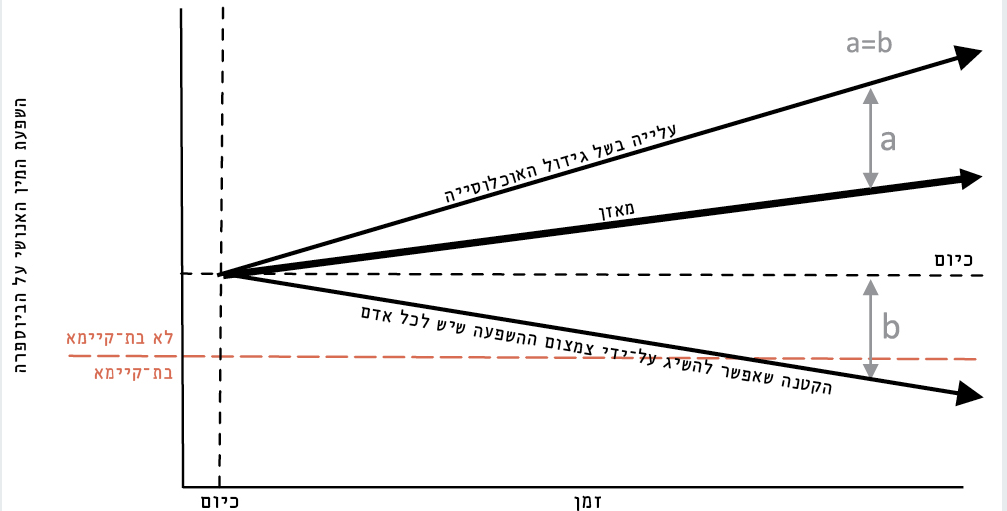
הקריאות החוזרות ונשנות לפעולות דחופות ליצירת עתיד בר-קיימא אינן משפיעות על מקבלי ההחלטות ועל הציבור הרחב, משום שמדענים מציגים את האי-קיימות כבעיה עתידית פוטנציאלית. המציאות היא שכבר יש כמות עצומה של ראיות המצביעות על ההתפוררות של הביוספירה כיום ועל השפעותיה השליליות על האנושות. זו אינה אפשרות חזויה, אלא מציאות מוחשית.

מכשול 2 – התייחסות רק לצריכת יתר כגורם לאי-קיימות והתעלמות מהתפוצצות האוכלוסין

השפעת המין האנושי על הביוספירה תלויה לא רק בהיקף ההשפעה שיש לכל אדם, אלא גם במספר האנשים. לפי קצב הגידול הנוכחי של אוכלוסיית העולם (כ-220,000 איש ליום) יהיה צורך להפחית את ההשפעה שיש לכל אדם ב-70% בעוד 30 שנה כדי להשיג קיימות (עמידה ביעד זה אינה ריאלית – ראו [איור 1](#)). עם זאת, סוגיית ריבוי היתר נעדרת מרוב ההמלצות להשגת ביוספירה בת-קיימא במאמרים מדעיים, בדו"חות ובהמלצות של כנסים והסכמים בין-לאומיים.

איור 1. חיבור סכמטי של השפעת המין האנושי על הביוספרה בהינתן שגידול האוכלוסייה ימשיך במגמה הנוכחית

המאזן, כלומר ההשפעה העתידית של המין האנושי על הביוספרה, מוצג כתוספת ההשפעה בשל גידול האוכלוסייה בהפחתת ההקטנה שניתן להשיג על-ידי צמצום ההשפעה שיש לכל אדם. מסתבר שההקטנה של השפעה שיש לכל אדם לביוספרה אינה מספיקה כדי לנטרל את העלייה הנובעת מגידול האוכלוסייה.

איור 1

תיאור סכמטי של השפעת המין האנושי על הביוספרה בהינתן שגידול האוכלוסייה ימשיך במגמה הנוכחית

המאזן, כלומר ההשפעה העתידית של המין האנושי על הביוספרה, מוצג כתוספת ההשפעה בשל גידול האוכלוסייה בהפחתת ההקטנה שניתן להשיג על-ידי צמצום ההשפעה שיש לכל אדם. מסתבר שההקטנה של השפעה שיש לכל אדם לביוספרה אינה מספיקה כדי לנטרל את העלייה הנובעת מגידול האוכלוסייה.

מכשול 3 – הטאבו והתפיסות המוטעות לגבי צמצום אוכלוסיית העולם

מדענים ופעילים סביבתיים רבים אינם מתייחסים לגידול היתר של האוכלוסייה, מפני שהנושא קשור לתפיסות מוטעות ולפחדים. סוגיית התפוצצות האוכלוסין ובלimitת הפכה לטאבו שגוי פוליטית. חלק מהתפיסות המוטעות הללו הן הדעה הקדומה שכפייה היא האמצעי היחיד לעצירת גידול האוכלוסייה, הפחד מפני קונספירציות ואידיאולוגיות "אקו-פשיסטיות", התפיסה המוטעית כי ריבוי יתר הוא תופעה המוגבלת למדינות לא מפותחות, והתפיסה המוטעית שכבר מאוחר מדי להתייחס לנושא האוכלוסייה.

זיהום פלסטיק בחופי אקרה (Accra Beach), ברבדוס | צילום: Muntaka Chasant, ויקימדיה, CC BY-SA 4.0

מכשול 4 – העיוות התפיסתי שיוצרות הפעולות "הירוקות" המוערכות ביתר

התקשורת וארגונים בין-לאומיים ממליצים שוב ושוב על פעולות "ירוקות" רבות לצמצום ההיקף של השפעה שיש לכל אדם, כגון צמצום דרמטי של נסיעות ברכב פרטי, צמצום טיסות, מעבר לשימוש באנרגיות מתחדשות, מעבר לתזונה טבעונית, השקעה ניכרת במניעת זיהום, מחזור אשפה, הפסקת השימוש במוצרי פלסטיק חד-פעמיים, מיסוי על אריזות ומניעת בזבז מזון. המכשול אינו בפעולות "הירוקות" עצמן (שחלק מהן אכן נחוצות), אלא בכך שהן נוטעות בקרב הציבור אשליה כאילו ביצוע הפעולות הללו לבדו מספיק כדי להגיע לקיימות. אומנם הפעולות "הירוקות" נחוצות, אך הן אינן מספיקות להשגת קיימות.

מכשול 5 – העיוות התפיסתי שנוצר סביב שינוי האקלים

האיום של שינוי האקלים תופס את הכותרות, ומאמצי הקיימות מתרכזים רק בהפחתת הפליטה של גזי החממה. במקרים רבים זהו הנושא היחיד שמובא בחשבון. גישה חד-ממדית זו מטשטשת השפעות אחרות, שהרסניות לא פחות לביוספרה, כגון זיהום, הרס בתי גידול וחיסול משאבי הטבע. התייחסות לשינוי האקלים כגורם בודד מביאה להמלצות פשטניות, שחלק מהן עלולות להשפיע באופן שלילי על הביוספרה.

מכשול 6 – טכנו-אופטימיות: האמונה העיוורת באלוהות הטכנולוגיה, שאמורה לפתור כל בעיה אפשרית

טכנו-אופטימיות היא האמונה בטכנולוגיה כפתרון לכל בעיה בהווה או בעתיד, מעין פתרון קסם לכל דבר. גישה זו היא מכשול מרכזי לקיימות, משום שהיא מספקת לציבור הרחב ולמקבלי ההחלטות נתיב של אסקפיזם המעכב קבלת החלטות. הרי אין צורך לקבל החלטות כואבות כיום, אם מניחים שפיתוח טכנולוגיות עתידיות יפתור את הבעיות.

רעייה בפארק הלאומי של מישורי קאריזו (Carrizo Plain National Monument), בקליפורניה

מכשול 7 – התפיסה המוטעית שקריסת המערכות האקולוגיות הפיכה

בתקשורת וב"ספרות אפורה" מועבר פעמים רבות מידע מוטעה באשר לקריסת המערכות האקולוגיות, ולפיו הן צפויות לחזור בקלות ובמהירות למצב הטבעי אם וכאשר יבוצעו הפעולות הנכונות. הציבור ומקבלי ההחלטות חושבים כי מערכת אקולוגית "מתאוששת" כאשר האזור נקי מאשפה והמגוון הביולוגי גדל. במציאות התאוששות של מערכות אקולוגיות שקרסו קשה ואיטית, ואפילו התאוששות חלקית דורשת עשרות שנים, אם היא בכלל אפשרית. האשליה בדבר יכולת ההתאוששות של מערכות אקולוגיות גורמת לתפיסה מוטעית הגוררת עיכובים בקבלת החלטות.

מכשול 8 – היעדר מודל חברתי-כלכלי בר-קיימא והאינרציה של המודל הנוכחי

המודל החברתי-כלכלי הנוכחי שואף לצמיחה כלכלית מתמדת, המבוססת על שוק גדל ועל ניצול בלתי מוגבל של משאבי טבע. מכיוון שמודל זה הוא אחת הסיבות להתפוררות של הביוספירה, ומאחר שכבר כיום משאבי הטבע מנוצלים ביתר, ובעתיד אוכלוסיית העולם צפויה לקטון, נדרש מודל חברתי-כלכלי חלופי. מודל זה יתבסס על משאבי טבע מוגבלים, על זיהום מוגבל ועל אוכלוסייה מצומצמת. בינתיים ההצעות למודלים חברתיים-כלכליים חלופיים עדיין מעורפלות.

מכשול 9 – הידע המוגבל על ההשפעות של תערובות של מזהמים מרובים

רוב החקיקה הקיימת בנושא מניעת זיהום וטיפול בו מוגבלת למזהמים בודדים, בעוד שהמצב האמיתי הוא שכדור הארץ מזוהם באופן נרחב באלפי מזהמים. הידע שלנו על ההשפעות המצטברות והסינרגיות של תערובות הכוללות שלל מזהמים עדיין מוגבל מאוד. היעדר כלים מתאימים לבקרת הזיהום וטיפול בו הופך למכשול בולט להשגת קיימות.

הדברת מזיקים בשדה. בעוד שתקני איכות סביבה קובעים סף לכל חומר בפני עצמו, האדם וחיות הבר, כמו גם הקרקע והמים, נחשפים לשלל מזהמים ממגוון מקורות

מקורות

1. Juanicó M. 2021. [9 obstacles to achieve sustainability](#).